. Kalamazoo—Meppel

Ds Y. K. Vellenga gaat op een heel klein onderdeeltje van wat wij in ons blad opmerkten over zijn doctrine van een gunstige (genadige) gezindheid van God jegens alle menschen met een enkel woord in. Hoofdzaak daarvan is, dat hij nog steeds van meening denkt te zijn, dat het geen goeden zin heeft, te onderscheiden tusschen „het kreatuurlijke in den mensch" en de „concrete persoon", in deze beteekenis, dat God het eerste lief zou hebben en het tweede niet. „Misschien" (!) zegt hij, is dat zoo NA het oordeel, en nadat het heden der genade is voltooid.

Ds V. neigt dus tot een hypothese, volgens welke Gods gezindheid zou **veranderen**. Daarmee is al een vraag van ons met een misschien beantwoord. Overigens: durft ds V. niet meer den ouden preekstoelzin aan: God heeft den zondaar lief, maar niet zijn zonde? Ook al „abstraheeren"?

Ds V. vraagt, of ik dan eens positief wil zeggen wat ik van het „aanbod" denk. Maar dat heb ik allang gedaan; ik bood aan, het hem toe te zenden, maar daarop komt geen antwoord. Hij kan het vinden, desgewenscht, in mijn „Heidelbergsche Catechismus", deel II, zie register.

K. S.

De stad der toekomst (II)

VAKWETENSCHAP EN PRACTIJK:

De bouwers van nu willen de ideale wereldstad en verzekeren uitdrukkelijk, dat zij geen utopie najagen. Zij binden den strijd aan tegen de misstanden in de huidige wereldsteden en zij zien die misstanden heel scherp.

Men predikt een sociale progressiviteit op algemeenmenschelijke basis en vraagt daarbij niet naar Gods woord en de Christelijke beginselen. Men tracht den gang van het huidige cultuurproces te leiden en te corrigeeren door talrijke sociaal economische maatregelen en men meent de problemen van de wereldstad tot een oplossing te kunnen brengen door ordening van het gemeenschapsleven, maar men erkent niet, dat heel het leven, ook dit gemeenschapsleven van de stad, in dienst moet staan van Christus, ter volbrenging van onze cultuurtaak.

Daar dus de diagnose fout is, is het begrijpelijk, dat ook de therapie niet deugt.

De doktoren zijn sociologen, sociaal-economen en ingenieurs en veel boeken worden er geschreven over stedebouwkunde, bedrijfsorganisatie en socialisatie; belangwekkende boeken vaak, want de schrijvers zijn zeer doordrongen van den nood der menschheid en zij zoeken, naar zij meenen, eerlijk naar een oplossing van al die problemen.

Maar daar, zooals ik reeds zei, het uitgangspunt niet juist is, zien zij den waren aard van dezen nood niet en daarom moeten de middelen wel falen en is vaak het middel nog erger dan de kwaal.

De nieuwe bouwers streven, met handhaving van het cultuurideaal der wereldstad naar decentralisatie en wijkvorming. Men blijft bij het zoeken naar oplossingen voor den bouw van onzen tijd de wereldstad in het middelpunt stellen en zoekt naar vernieuwing van de structuur der groote stad zelf en daarin het ideaal voor politiek, sociaal en cultureel leven. „De persoonlijkheid als orgaan van goddelijken geest", kan slechts tot ontwikkeling komen in de sterke gemeenschapsvormen van de door de overheid geordende wereldstad, waarvan de wijken de bouwelementen zijn.

Deze wijken „vormen de levende cellen van het stedelijk organisme" en zij zullen het eigenlijke sociale en cultureele milieu moeten vormen voor haar bewoners.

De wijken worden gegroepeerd tot stadsdeelen die een meer organisatorische beteekenis hebben en die voorzien in bepaalde behoeften van sociaal-economischen en materieelen aard, waarvoor de wijk afzonderlijk te klein is.

Tenslotte vormen de stadsdeelen met elkaar een groote organische en karaktervolle eenheid, — de wereldstad.

Op enthousiaste wijze wordt de lof der groote stad gezongen.

Weliswaar opeenhooping van menschen, maar toch vooral intensiveering en verheviging van het maatschappelijke leven en van het levenstempo.

De stad is vol nerveuze spanning en geestelijke activiteit, zoo juicht men.

Het tempo van den arbeid wordt bepaald door calculatie en tijdmeting en de oneindige mogelijkheid van contacten en de groote verscheidenheid van levenskringen bieden den voedingsbodem voor de ontplooiing van rijk gevarieerd sociaal-cultureel leven.

„De stad is dus in wezen concentratie, verdichting, brandpunt. Deze verdichting is nooit vrij van een zekere dramatiek, zelfs niet van tragiek. Een groot deel van de natuurlijke vitaliteit en de begaafdheden, op het land gewekt, gaan in de stad onherroepelijk verloren. Dit verlies is de prijs, die voor de hogere cultuur moet worden betaald. Men kan het brengen van dit offer als iets vreugdevols of als iets smartelijks zien, doch het resultaat van het gebeuren blijft hetzelfde. Men heeft hier te doen met een primair gegeven, dat zich door bewust menselijk ingrijpen niet laat veranderen of opheffen, al zijn ook hier verschillende gradaties mogelijk".

Alle energie, activiteit en intensiviteit in den mensch op alle gebied wordt gedreven naar de stad en dan kan het leven op het land „gezond, natuurlijk en vitaal zijn, de verhouding van mens tot natuur, de kosmische verbondenheid van al het zijnde kan er bewust of onbewust diep worden beleefd — een zeker gebrek aan geestelijke activiteit, een beschouwelijke, aan het traditionele denken gebonden levenshouding zullen steeds de kenmerken van het echte landelijke leven blijven".

Het leven in de stad is vooruitstrevend en vrij van klemmende banden „en het ziet er allerminst naar uit, dat dit proces in de nabije toekomst minder revolutionaire vormen zal aannemen".

Men ziet de destructieve werking van het moderne stadsleven wel, maar men gelooft in de toekomst de wegen te vinden om „deze grootsheid en veelzijdigheid samen te vatten in de eenheid van een structurele en natuurlijke orde" en daarmede den grondslag te leggen voor „een vernieuwde stedelijke cultuur en een vernieuwd gemeenschapsleven", maar „nog steeds ontbreekt in de moderne stad de gemeenschapszin als het alles-bindend element in het stadsleven, nog steeds ontbreekt de eenheid van denken en van levensstijl, welke voorwaarde is voor alle ware cultuur".

Men wacht op de doorbraak naar een hoogeren levensvorm, nu reeds door velen nagestreefd en dan is de tijd daar, dat ook het „stadsgewest" zich ontwikkelen zal „tot een sociaal organisme van hoge orde".

„Dan zou de puber tot volwassene uitgroeien, zijn mogelijkheden leren kennen en beheersen en aan zijn leven vorm en karakter weten te geven".

„Een machtige, veelzijdige, structurele orde".

Tot deze doorbraak behoort ook de socialisatie-gedachte en sociale zekerheid.

De van alle bindingen losgeslagen mensch, de verlorene in de geprolitariseerde massa is op zichzelf teruggeworpen en ontworteld en zoekt vastigheid zonder eigen verantwoordelijkheid te beseffen.

Mr Dr A. Zeegers geeft ons in zijn werk „Socialisatie" hierover een interessante, heldere beschouwing.

De mensch, die in de moderne maatschappij alle houvast heeft verloren en tengevolge van steeds meer doorwerkende nivelleering dreigt onder te gaan, zoekt zekerheid bij de georganiseerde gemeenschap en bij den staat.

„Het massale, het overweldigende moet de zo zeer begeerde zekerheid geven".

Den grootsten nood vindt men in de industrie-centra der wereldsteden en de bestrijding van dit kwaad zoekt men ook weer in organisatie, een doorbraak van den hoogeren levensvorm door socialisatie en een van de aan te wenden middelen is ook hier decentralisatie onder leiding van den staat, echter niet vasthouding van het ideaal der wereldindustrie in de wereldstad, omdat daarin de machtsconcentratie ligt, die noodig is voor den naam, dien de mensch zich wil maken op de aarde.

In dit bestek kan ik niet uitvoerig ingaan op het socialisatie-streven als ideaal van het socialisme, alhoewel het onmiddellijk verband houdt met den torenbouw van Babel in de wereldstad.

Ook hier zien we dezelfde fout gemaakt.

De socialisatie van het geheele leven in de sfeer van het geordende stadsgewest zou het verwachte heil moeten brengen, maar volkomen terecht zegt het program van actie van de A.R. partij van 1946 over deze socialisatie: „Ze houdt geen rekening met het feit der zonde; acht den natuurlijken mens tot alle goed werk geschikt en bekwaam, mits zijn ontwikkeling en de omstandigheden hem daarvoor maar niet

---

Voortgang der Heiliging, de problematiek rond de prediking en de geschriften van Kohlbrugge ter sprake. Het bespreekt den hoogst interessanten strijd tusschen Da Costa en Kohlbrugge over de beteekenis der goede werken en komt ook weer terecht bij Barths heiligingsleer en diens kritiek op Kohlbrugge in zijn dogmahistorisch werk Die Protestantische Theologie enz. We hopen ook daarop in onze kritiek nader in te gaan.

Heiliging en Ootmoed, het zesde hoofdstuk, gaat verder Barth te bespreken, gewaagt van diens „correcties" op zijn „excessieve uitspraken" en eindigt met een bespreking van de moderne theoriecn van G. J. Heering over de erfzonde. Hoe wij over die z.g. „correcties" van Barth denken, hopen we verderop in deze kritiek nog wel ter sprake te brengen.

De beide laatste hoofdstukken dragen een meer exegetisch karakter. In Navolging van Christus (Hoofdstuk 7), bespreekt de schrijver breed de beteekenis van de teksten Gal. 6 : 17 (de litteekenen van den Heere Jezus in Paulus' lichaam) en Col. 1 : 24 (de overblijfselen van het lijden van Christus). Hij vindt daarbij gelegenheid om in te gaan op het merkwaardig verschijnsel van de stigmatisatie bij sommige Roomschen en meent voorts, dat bij de navolging van Christus niet slechts van „gehoorzaamheid" kan worden gesproken. Dat zou een al te wettisch karakter aan dit begrip geven. We vermoeden, dat de auteur hier in zijn kritiek op de (niet bij name genoemde) gereformeerde theologen als Schilder en anderen, tegen windmolens vecht. Het laatste hoofdstuk Heiliging en Wet voert hem tot een kritiek op de weergave van de gereformeerde theologie op dit punt door Schneckenburger. Terecht wijst hij op een overschatting van diens oeuvre door Dooyeweerd. Na opnieuw voorzichtig kritiek te hebben geoefend op Brunner, van Ruler en Barth, eindigt hij dit hoofdstuk met zijn bekende uiteenzettingen over autonomie, heteronomie en theonomie.

Het volgende deel Geloof en Volharding levert een minder omvangrijke inhoudsopgave op. In verband daarmede vragen we ons af of de werkelijke inhoud van dit derde deel niet heel geschikt in enkele hoofdstukken aan het tweede deel was toe te voegen geweest. Want nu zijn alleen de eerste hoofdstukken van dit derde deel belangrijk en wordt het verder opgevuld met min of meer exegetisch-stichtelijke verhandelingen, die nauwelijks meer op het niveau van „dogmatische studiën" komen en zonder het wetenschappelijk exegetisch apparaat wellicht meer op hun plaats waren geweest in een meditatiebundel over een gelijk onderwerp.

De eerste twee hoofdstukken handelen resp. over Actualiteit. (Datzelfde aanvangshoofdstuk bij ieder deel wordt op den duur wat doodsch) en Terreinverkenning en geven een verdienstelijk overzicht van wat de gereformeerde symbolen over dit onderwerp belijden.

Het derde hoofdstuk is belangrijk. Het handelt over Drie Controversen en bespreekt achtereenvolgens die met de Remonstranten, de Roomschen en de Lutherschen. Bij de weergave van de controvers met de Remonstranten doet de schrijver een aanval op K. Schilder, de eenige maal, naar wij meenen, dat deze naam in de drie boeken genoemd wordt. Op dien aanval hopen we echter hieronder nog terug te komen. Terecht wijst de schrijver erop, dat de controvers met Remonstranten en Roomschen een ander karakter draagt dan die met de Lutherschen. De twee eersten vat hij aldus samen: „Zowel in 't Remonstrantisme als in de Roomsch-Katholieke kerkleer is het met volkomen evidentie het synergisme, dat de kern vormt van het verzet tegen de volharding der heiligen" (46). Bij de Lutherschen liggen hier andere motieven, en ik vind zijn weergave van deze controvers en de achtergronden ervan, een van de mooiste gedeelten van dit boek. Er ligt inderdaad in deze controvers iets aangrijpends (64). Luther en Calvijn staan beiden nog pal voor de souvereine genade des HEEREN in de volharding van Zijn kinderen, maar de luthersche theologen, Melanchton voorop, wijken hier af van de gereformeerden. Al denk ik persoonlijk wat anders over de relatie van de latere Lutheranen tegenover de Remonstranten, de schrijver heeft gelijk, als hij betoogt, dat deze controvers van een ander karakter is dan de beide eerstgenoemde.

De volgende hoofdstukken zijn veel minder belangrijk. Achtereenvolgens worden daar aan de orde gesteld: Volharding en Vermaan (4); Volharding en Gebed (5), Volharding en Verzoeking (6), Troost en Volharding (7), en Werkelijkheid der Volharding (8). Voor werkelijk „dogmatische studiën" zijn deze hoofdstukken niet meer van doorslaggevend gewicht. Ze geven breede exegetisch-pastorale verhandelingen over de beteekenis van de voorbede van Christus, waarbij ongetwijfeld waar is de uitspraak van Kuyper, die de auteur in dit verband citeert, dat deze zaak „verzwakt is en tot schande van de kerk van de eerste naar de laatste plaats gedrongen is" (118). Hij handelt voorts nog over het verschil tusschen verzoeking en beproeving, bespreekt in verband daarmede Schleiermachers opvatting van den duivel en de notie van het demonische bij Volz en Otto. Maar al met al komen hier geen diepgaande dogmatische kwesties meer aan de orde en daardoor is de inhoud van dit derde deel in vergelijking met het eerste en tweede, vrij teleurstellend.

We meenen, dat we met het bovenstaande den inhoud van deze beide deelen vrij uitvoerig hebben weergegeven. Zooals trouwens ook uit dit overzicht blijkt, kan ieder, die zich oriënteeren wil over den stand van de nieuwere theologie op de wijde gebieden van de genade- en heilsordeleer, uitnemend in deze boeken terecht. Ook voor de Catechismusprediking over Zondag 20, 23, 24, 32, en 33 wordt hier wel fundeerend materiaal geboden. Maar al is het, zooals we bij het eerste deel reeds schreven, een genot voor ieder dogmatisch geinteresseerde deze boeken te lezen, als we ons critisch bezinnen gaan in hoeverre hier progressief gewerkt wordt, om een woord uit het prospectus over te nemen, en ons afvragen, wat hier consolideerend is, waar hetzelfde prospectus van repte, komen de vragen. Maar daarmede betreden we het terrein van de theologische kritiek, waar we thans in alle bescheidenheid, toe willen overgaan. We willen deze kritiek puntsgewijze ditmaal geven. Overigens is hier zeker nog een woord van lof op zijn plaats voor den uitgever, die met deze reeks zijn fonds eer aan doet.

Zwolle. R. H. BREMMER.